

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

STOCKHOLM

Skandinaviens största livförsäkringsbolag.

År 1912.

Nybeviljad livförsäkringssumma öfver 21.6 millioner kronor.
Premieinkomst öfver 7.49 millioner kronor.
Ränte- och hyresinkomst öfver 2.8 millioner kronor.

Livförsäkringssumman vid årets slut öfver 242.8 millioner kronor.
Samtliga tillgångar " " " " 70.2 millioner kronor.

I tillgångarna ingå aktieägarnes garantifondsförbindelser
å 800,000 Kr.

Till försäkringsägarna: kontant vinst Kr. 1,013,276: 95
Till aktieägarna: utdelning " 30,000: —

Under senast förflutna 20 kalenderår har bolaget utbetalat
till försäkringsägarna:

vinst Kr. 11,106,039
dödsfallsersättningar 25,330,636
kapitalförsäkr.-belopp och
liffrantor 9,477,278 **Kr. 45,913,953**

Dugliga kvinnliga agenter antagas. 17

SINGER

SINGER SÖMMAR GULD I STROMMAR

8

Fotograferar Ni

så gör Edra inköp,
låt framkalla och
kopiera Edra bilder
hos

A.-B. Hasselblad-Scholander

16 Hamngatan 16
(Mitt för Kungsträdgården)

35

P.A. COLLINS
BOMULLSVÄFNADER

STÖRSTA

URVAL

AF

BÄSTA SVENSKA
FABRIKAT

HOS HVARJE VÄLSORTERAD VÄFNADSHANDLARE

22

BANBRYTANDE och i hela världen enastående
äro de små **Hälsobrunnar** med namn av **Radium-**
element, som av Aktiebolaget Radioaktiva Vatten kon-
struerats, tillverkas och uthyras till allmänheten för

Patent 24018
Varum. 10215.

daglig tillverkning i hemmet av starkt
radiumemanationsvatten till genomgå-
ende av fullständiga brunnskurer.
Hyresavgiften är nu så billig, att ele-
menten äro för varje behövande lätt
tillgängliga. Så kosta: typ M å 5000
rad. enheter 10 öre pr dag; typ A å
10000 r. e. 17 öre, typ B å 25000 r.
e. 34 öre; typ F å 35000 r. e. 44 öre,
typ K å 50000 r. e. 54 öre, typ L å
80000 r. e. 67 öre, typ R å 125000 r.
e. 84 öre och typ X å 160000 r. e.
100 öre pr dag. Kostnaden per person
stäl-er sig ännu lägre om flere perso-
ner tillsammans hyra ett starkt ele-
ment och dela vattnet. En drickskur
bör icke understiga 30 dagar. Kurens
verknings- äro, allt efter vad med
drickningen avses, beroende av ele-
mentets styrka och kurens utsträck-
ning. Så fördrar t. ex. en svårartad
gikt för att kunna påverkas, både ett starkt element
och en lång kurlid. Det individuella gör sig ofta gäll-
ande. Vid 1913 års slut hade ca 8000 personer i
vårt land hyrt våra Radiumelement och mer än 10000
personer begagnat sig av dem för hävande av ett
flertal sjukdomar, speciellt Gikt och Reumatism,
Neuralgi och Neuriter, ämnesomsättningsjukdomar,
kroniska inflammationer och katarrar i slem-
hinnor etc.

Tillskriv oss och begär de närmare upplysningar
som önskas

Aktiebolaget Radioaktiva Vatten,

Brunkebergstorg 11, STOCKHOLM.

Rikstelefon 3813. — Allm. Tel. 16390.

Chefkemist: Docenten vid Kungl. Tekn. Högskolan
John Köhler. Kontrollant: Dr. John Rosengren.

25

HERTHA

I. ARGÅNG

15 MARS 1914

HÄFTE VI

Kvinnorna och statsämbetena.

Redan 1907 års riksdag beslöt att som vilande antaga en förändrad lydelse av § 28 mom. 1 regeringsformen av följande innehåll:

”Till lärarbefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska lärartjänsterna vid universiteten likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarbefattningar må i den ordning, som ovan sagts, och med tillämpning av grunder, som av konungen och riksdagen godkänts, kunna utnännas och befordras även infödda svenska kvinnor”.

Riksdagen 1909 fattade beslut om ändringens definitiva antagande och k. m:t meddelade den 6 juni 1909 sin sanktion till detta beslut. Det är nu således ungefär sju år sedan riksdagen enades om det rättvisa i att även kvinnor fingo tillträde till ovannämnda tjänster och snart fem år sedan grundlagsbeslutet blivit i laga ordning fattat. Men den dag i dag är ha kvinnorna dock ännu ej kommit i åtnjutande av dessa rättigheter. Då riksdagen nämligen ansåg det möjligt, att särskilda bestämmelser kunde vara nödiga i en del avseenden vid kvinnornas tillträde till dessa platser, men ej ville ha dessa med i grundlagen, insköts där i stället uttrycket ”med tillämpning av grunder, som av konungen och riksdagen godkänts”. Naturligtvis var det då meningen, att k. m:t

skulle låta sig angeläget vara att snarast möjligt låta utarbета förslag till dessa grunder och förelägga detta för riksdagen, men detta har k. m:t helt enkelt uraktlåtit.

Den dåvarande regeringen skickade ärendet av okänd anledning till löneregeringskommittén, som är sysselsatt med utarbetande av lönerogleringar för statens ämbetsverk och vars medlemmar måhända ha vissa förutsättningar för den saken men däremot aldrig haft något med vetenskap att skaffa. Därför tillkallades också några speciella sakkunniga, däribland två kvinnor, filosofie doktor Anna Ahlström och med. lic. Mathilda Lundberg.

Emellertid tog kommittén ingen hänsyn till vad dessa sakkunniga hade att säga, utan den kom med sitt eget förslag, som utgjorde det mest skandalösa försök att omintetgöra i stället för att utföra riksdagens beslut. Kommittén ville nämligen utesluta kvinnorna från en stor del av de platser, som riksdagen beslutit öppna för dem. Dessutom ville den giva kvinnorna lägre lön än männen för de tjänster, som de verkligen skulle få söka, detta dels därför att de ville pensionera kvinnorna tidigare än männen och därför att kvinnorna leva längre, dels därför att de ansågo, att männen såsom i regel varande familjeförsörjare skulle ha större behov än kvinnorna. Därvid gjorde emel-

lertid kommittén en beräkning av den verkliga effektiva lönen på det sättet att den utan vidare adderade beräknade löner och pensioner för alla år och dividerade med antalet tjänsteår för att se vad en person verkligen fick per arbetsår, i lycklig okunnighet om att detta är alldeles missvisande och att man i stället också måste ta hänsyn till tiden och räkna med ränta på ränta. En skolyngling, som räknade problem efter vår värderade lönerregleringskommittés metod, skulle bli ohjälpligen kuggad i studentexamen. Hela beräkningen är fullständigt felaktig och hör endast hemma i papperskorgen. Då detta var den del av frågan, som kommittén borde ha begripit bäst, så kan man förstå, hur pass vederhäftig dess uppdelning av tjänsterna i dem, som kvinnorna borde få söka, och dem, de inte skulle få söka, var, och det är därför inte lönt att spilla många ord på den saken.

Men vad som följde efter lönekommitténs utlåtande kan närmast gå under rubriken andlig smitta. När riksdagen fattade sitt beslut att öppna de ifrågasvarande tjänsterna för kvinnorna, hördes ingen protest från de korporationer, som härav berördes, även om en eller annan enskild medlem av dem, som också var medlem av riksdagen, talade emot motionen. Förslaget vilade i två år, och det var således mycket god tid för vederbörande att på ett eller annat sätt opponera sig; om de verkligen ansett, att det vore med statsnyttan oförenligt att en sådan grundlagsändring ginge igenom, men detta skedde ej. Tvärtom, när frågan behandlades ånyo år 1909, gick den, om jag minns rätt, igenom utan opposition.

Grundlagsändringar skola endast företagas då de äro högst nödiga och nyttiga, så de böra naturligtvis med alla lojala medel förhindras, om de inte äro det, men att efter sedan en ändring väl är beslutad, försöka göra den om intet eller förhålla dess genomförande, det blir alltid en grov förolämpning mot riksdagen. Emellertid när nu lönerregleringskommittén försökte att på bakvägar komma förslaget till livs och att plocka ifrån kvinnorna tjänsterna en och en, fast grundlagsbeslutet stod fast, då röntes detta en livlig sympati. Myndigheterna skulle nämligen yttra sig, och det gjorde de i allmänhet efter den enkla principen: så många som möjligt av de tjänster vi representera och framför allt de högsta böra undanhållas kvinnorna. Ett undantag härifrån utgjorde dock Karolinska Institutet, medan Uppsala universitets utlåtande helt enkelt är upprörande.

Kort efter sedan dessa utlåtanden infor drats, inträffade emellertid valen 1911, som medförde regeringsskifte. Kvinnorna började hoppas, att frågan nu skulle dras ur dödvattnet. Inte precis för att den nye ecklesiastikministerns namn gaf anledning till några särskilda förhoppningar om rättvisa mot kvinnorna. Herr Fridtjuf Berg hade ju börjat sin förra bana som ecklesiastikminister med att — tvärt emot vad han strax förut varit med om att petitionera för i egenskap av medlem i Centralstyrelsen för Sveriges Allmänna Folkskolläraaförening — inför riksdagen föreslå och genomdriva, att folkskollärarinna hädanefter alldeles oberoende av civilstånd och försörjningsplikt skulle ha mindre lön än lärarna, ehuru de hade samma arbete och samma kompetens och

ehuru de i alla tider förut varit lika-berättigade. Men man kunde ju ändå hysa en avlägsen förhoppning om att erfarenheten av den splittring inom kåren, som denna orättrådighet till skada för folkskolan medfört, skulle ha fört honom på något bättre tankar. Likaså borde man ju kunna ha haft skäligen förhoppningar, att en parlamentarisk regering skulle anse det som sin plikt att snarast möjligt och till så nära överensstämmelse som möjligt med riksdagens önskan söka utföra ett av riksdagen fattat grundlagsbeslut. Men nej, de akademiskt bildade kvinnorna ha den dag den frisinnade ministären avgått fått lika litet rättvisa som den, då den tillträdde sina befattningar, och hade den stannat kvar, så var det i alla fall inte hr Bergs mening att i år framlägga något förslag till den av riksdagen begärda lagen. Ty herr Berg har tillåtit sig att sammankoppla denna fråga inte bara med läroverkslärarnas lönefråga, med vilken den ju verkligen åtminstone har en beröringspunkt, utan också med folk- och småskolelärarekårens. Riksdagen har beslutit den omtalade grundlagsändringen, riksdagen har däremot alls inte beslutit att vare sig läroverkslärare eller folkskol-lärare skola ha någon löneförbättring, men likafullt tar sig en parlamentarisk ecklesiastikminister för att helt enkelt uppskjuta grundlagsbeslutet, tills han har behagat låta en av honom tillsatt mångpratande lärarelönenämnd utreda allt möjligt och omöjligt som kan tänkas ha något att göra med alla Sveriges lärarekårens lönefrågor. Tänk om några personer, som varit representerade i riksdagen, blivit behandlade så som de aka-

demiskt bildade kvinnorna, vilket liv skulle det då inte uppstått? Men nu är det ju bara fråga om rättvisa mot några kvinnor, som ingen rösträtt ha, och mot dem är ju allting tillåtet.

Herr Bergs idé att sammanföra alla lärarlönefrågor till en lönenämnd och låta småskolelärarinnorna beräkna en lektors studieutgifter och skäligen lön och vice versa tycks emellertid även i andra avseenden arta sig till ett fiasko. Lönenämnden är tydligen så heterogen, att den inte kan samarbeta. Den tillsattes någon gång på sommaren 1912, och ännu har den inte lyckats komma till något synligt resultat i något enda avseende. Det enda livstecken den givit ifrån sig var ett förslag under förra årets riksdag till tillfällig löne reglering för läroverkslärarna, som var så misslyckat, att ecklesiastikministern till sist inte ville lägga fram det, ehuru han i statsverkspropositionen utfäst sig till att begära löneförbättring för läroverkslärarna.

Herr Berg tycks verkligen numera övergivit sin förra ståndpunkt om principiell orättvisa mot kvinnorna och i stället luta åt den s. k. behovsprincipen, i den form att personer med försörjningsplikt mot minderåriga barn böra ha högre lön än andra.

Behovsprincipen kan ju, om den tillämpas förnuftigt, ha åtskilligt för sig, men den försöksballong, som lönenämnden ut-sände förra året, var sådan, att om man riktigt avsett att göra hela principen impopulär, kunde man knappast ha hittat på något bättre. Det är nu en gång så i vårt land, att större delen av dem, som studera vid våra universitet, inte minst de, som sedan ägna sig åt lärarbanan, göra sina studier på skuld. För att inte dessa

skulder med ränta på ränta sedan skola växa dem över huvudet är det nödvändigt, dels att de inte få vänta för länge på anställning, dels att begynnelselönen inte blir alltför låg. Första lönegraden bör därför vara lika för alla. Att i den ge de gifta, eller de gifta med barn, högre lön än de andra blir i de flesta fall att missgynna de sämst ställda, de som ingen möjlighet ha haft att gifta sig just på grund av de dåliga affärerna. En helt annan sak blir det ju, om man i de högre lönegraderna gynnar familjeförsörjarna på de ständiga ungarlarnas och de ogifta kvinnornas bekostnad. Men det var just därför, att lönenämnden bortsett från studieskulden och föreslog förhöjning endast för de gifta med barn även i de första lönegraderna, som den framkallade en sådan storm av ovilja. Och efter detta lilla misslyckade kraftprov tycks lönenämnden åter ha försjunkit i dvala, medan alla lärarekårer med stigande förbittring undra varför den ej blir färdig.

Men ingen har så stor rätt att beklaga detta bedrövliga förhållande som de akademiskt bildade kvinnorna, ty för dem gäller det ju inte bara en förhoppning om att riksdagen skall bevilja en välbehövlig löneförbättring, det gäller en redan vun-

nen rättighet, som man på omvägar svikligen söker undanhålla dem. Och här är verkligen fara i dröjsmål. Det finns många kvinnor, som äro kompetenta till de platser riksdagen givit kvinnorna rätt att söka, men de kunna ändå inte få dem, och ingen frågar efter vilka svårigheter som vållas dem därav. Vår förnämsta representant, docenten Elsa Eschelsson, dukade under i den ojämnna striden för våra rättigheter. Hade riksdagsbeslutet av år 1909 ärligt utförts genast, hade hon kanske nu varit innehavare av professuren i civilrätt, som så länge stått tom och till vilken man har så svårt att få en verkligt kompetent manlig kandidat. Men inte ens hennes död tycks kunna väcka de sovande samvetena. Man fortsätter som man börjat, utan att fråga efter vilka nya offer trycket av den nuvarande olidliga situationen kan komma att kräva.

Så länge kvinnorna inte fått sin rösträtt, är inte mycket att hoppas. Först då varje statsråd vet, att orättvisor mot kvinnor av dem kunna beivras i riksdagen och att de öva inflytande med valsedeln i sin hand, tycks det bli en möjlighet för kvinnorna att vinna den mest elementära rättvisa.

Gulli Petrini.

Själur och ansikten.

III.

Maria Véroné.

Ur det brokiga vimlet på postångarens däck skiljer sig ett ansikte och fångar oemotståndligt blicken. Det är i gruppen längst akterut under sunfältet. I den skuggade dagern lyser det blekt vitt, skarpt intelligent, genomkultiverat, okuvligt energiskt. Den senigt smärta gestalten, som det tillhör, ligger utsträckt i en bekväm stol utan att på något sätt slappas i vila. Allt är vakenskap, iakttagande, prövning. Blicken, stor och dunkel, har något av roffågelsögats skärpa.

Så ser jag Maria Véroné, medan Donauångaren glider nedför floden genom det låga österrikiska slättlandet under en solvit himmel, ned mot Porta Hungaricas trånga pass, där Leithabergen och Karpatherna redan stiga i dimblåa sträckningar med uråldriga bögar, helgonbilder och krucifix på klippornas krön.

I går talade hon på den stora banketten i Wien. En flammande låga, som slog ut öfver festsalen. Klara, distinkta, romanskt känslolofria föllo orden, och ändå steg och steg hennes tal som brinnande eld. Hela hennes väsen var vibrerande energi och vilja; hennes uttrycksmedel den tränade advokatens, som vet att i minsta detalj med osviklig logik plädera sin sak.

Maria Véronés sak är andra kvinnors sak. De djupast olyckligas, de blodigast förfördelades, nere i den undre världen. Hon håller inte till godo med att det

skall finnas en dom för kvinnan, en annan för mannen. Hennes omutliga logiskhet tillåter henne inte att acceptera detta. Och hennes eldsjäl tillåter henne inte att lägga armarna i kors och låta den manskapade världen ha sin gång med sin dubbelmoral. Därför ropade hon ut sitt lidelsefyllda "guerre à la guerre!" vid den eleganta Wienbanketten, därför begär hon framför allt, att kvinnorna skola ha medbestämmanderätt* i folkens rådsförsamlingar.

Det var en tid vid början av sin advokatverksamhet, som Maria Véroné bodde vid Rue des Martyrs i Paris, i ett hus, som var som en låda utan både luft och ljus. Gatan går genom Montmartres arbetarkvarter, och namnet anses träffande. Sina klienter räknade Maria Véroné till en hög procent bland Martyrgatans eländiga existenser. Hon bor inte längre kvar där nu, men därför har hon inte släppt sitt arbete för de olyckliga.

Knappast är det att undra öfver, att Maria Véroné, *avocate à la Cour*, är skarpt överlägsen i debatten. Men har man redan haft tillfälle att beundra henne som vältalaren, vilken i ett stort anförande rycker alla med sig genom sin glänsande, väsenspräglade retorik, blir man dock öfverraskad av att hon kanske är ännu mera anmärkningsvärd som debattör. Med huvudet något framåtsträckt och spänt lysande blick följer hon diskussionens gång för att vid första

svaga punkt i ett resonemang, första avvikning från ämnet kort och koncist beriktiga eller återföra debatten i rätt spår. Inga om än aldrig så skickliga taskspelarkonster vid förhandlingars förande skulle kunna vilseleda denna uppmärksamma iakttagare och tränade logiker, som obevekligt vet att peka på vad en fråga rör sig om och som med utsökt finess gör sina riposter, oroande eller avväpnande sina motståndare.

Det berättas om Maria Véroné, att hon under stora umbäranden kämpat sig igenom sina studier. Gift var hon redan och hade två barn, då hon fann det mödan värt att avlägga juridisk examen — sedan nämligen rätten tillerkänts de franska kvinnorna att som advokater föra talan vid domstol. Det smala bleka ansiktet med lidandesdraget kring munnen talar också om vad det kan ha kostat henne. Men den oböjliga viljekraften, som genomstrålar detta ansikte, säger, att hon gått obruten ur striden med sin lågande själ.

Ellen Kleman.

Ett steg framåt. Till sekreterare och ombudsman vid Stockholms stads lantegendomsnämnd har bland 57 sökande utsetts juris studeranden fröken Mathilda Staël von Holstein.

Fröken Staël von Holstein blir härmed kommunalförvaltningens första kvinnliga ombudsman.

Det är icke första gången fröken Staël står som banbryterska på en för kvinnor ny plats. Tidigare anställd som amanuens vid hälsovårdsnämnden i Stockholm, var hon i denna befattning stadsförvaltningens första kvinnliga tjänsteman. Under en längre tid har hon även uppehållit förordnande som kamrer vid hälsovårdsnämnden.

Kvinnofrid och hemfrid. Vid den nys avslutade riksdagen har beslut fattats om skrivelse till k. m:t med begäran om åtgärder för beredande av ökad trygghet åt folk- och småskollärarinnor, som bo i ensamt ligande skolhus.

Motion hade väckts i andra kammaren av hrr Nilson i Örebro och K. Starbäck, i första kammaren av A. Roos.

I motiveringen av sin begäran framhöllo motionärerna bl. a. att "för kvinnorna finnes en fara, som de flesta av dem torde anse långt värre än döden". Om en kvinna en gång varit utsatt för att någon sökt bryta sig in i hennes bostad, så "förstår man, att hon sedan nattetid lyssnar efter varje ljud, och att den ständigt upprepade skrämelsen kan resultera i sinnessjukdom".

Enligt statistiken finns faktiskt ingen kår, intet yrke, som uppvisar så stor procent av sinnessjuka som småskollärarinnekåren.

En lång debatt föregick motionens antagande i andra kammaren, där hr Persson i Stallerhult med bistånd av ett par meningsfränder segt och länge uppehöll sig vid huru betungande skolutgifterna redan voro för församlingarna och att dessa därför ej borde åläggas att göra något för de ensamma lärarinnornas skydd. Han tvivlade även på effektiviteten av det framkomna förslaget — att i skolhusen tillika med lärarinnsans inreda en bostadslägenhet till uthyrning.

Med 94 röster mot 60 antog emellertid kammaren till sist motionen. Första kammaren hade redan förut bifallit förslaget.

Det är nu länge sedan i tiden Birger jarl stiftade sin lag om fredlöshet och förlust av all lös egendom som straff för den, som våldfört kvinna. En av de s. k. edsöreslagarna, vilka konungen och med honom landets förnämsta män senare svuro att upprätthålla.

År 1914 finns det 60 män i riksdagens andra kammare, som finna att kommunerna ej ha råd att göra något för att skydda ensamma kvinnor från en fara "långt värre än döden".

Fredrika Bremer som kritiker.

Fredrika Bremers förbindelse med Malla Montgomery-Silfverstolpe, dess uppkomst, blomstring och avtyning, skildrades första gången i den av Sigrid Leijonhufvud och Ellen Kleman förliden höst utgivna kalendern *Fredrika Bremers bild*. Denna skildring,*) betitlad "I en vänskaps spegel", bjuder ett rikhaltigt urval av Fredrika Bremers brev, men bokens syfte och det tillmätta utrymmet hade nödgat till försakelser, och med berätt mod hade man lagt åsido de vidlyftiga partier av korrespondensen, som röra sig om Malla Silfverstolpes memoarer, för att senare meddela dem i sammanhang. Detta är vad som nu skall ske.

Huru Malla i årtal hade gått och ruvat på den dristiga planen att göra Sverges främsta författarinna till förtrogen och domare för sitt privata, illa uppmuntrade skriftställereri, hur hon äntligen i oktober 1840 vågade avsända första paketet "Släktminnen" till Årsta och hur väl detta blev mottaget, därom kan läsas i kalendern. Några veckor efter den första, hastiga men varma tacksägelsen, 11 nov., börjar Fredrika sitt recense- rande:

Förlåt mig goda, bästa Malla att jag så länge dröjt att fullgöra din önskan! Jag har varit så upptagen af åtskilligt lappverk, och har ej ännu fått ordning derpå, men kan ej längre uppskjuta att säga dig några tankar som dina *Släktminnen* väckt hos mig. Du ville veta mina intryck, och jag vill då framlägga dem för din blick, ehuru de i flera fall sakna bestämdhet. Jag känner

*) För materialet till den ha vi att tacka bibliotekarien baron Gustaf Rudbeck, som ställde till kalenderutgivarnas förfogande icke endast alla Fredrika Bremers bevarade brev till Malla Silfverstolpe utan även tolv årgångar av dennas dagböcker.

att jag behöfver se mera af samlingarne för att rätt kunna tänka öfver saken. Hvad jag sett har storligen intresserat mig. Jag önskade att inom alla slägter sådana minnen skulle skrivas! Hvilka rika källor skulle ej derigenom uppvälla för tänkaren, för författaren, som gerna ville se lifvet i dess mångsidighet och enhet, och undgå ensidigheten af sina blott enskilda erfarenheter. Friherrinnan Rudbeck, hennes dotter Charlotte, Öf- [verste] Montgommery äro karakterer fulla af interesse; Fr:nan R[udbeck]s ensliga resor in till staden om vintern, med den förfärliga mordhistorien för sina ögon, — tjenarens uppförande, när han lägger sig vid sin fängslade herres dörr; Öf. Montgomrys bref, berättelsen om hans oroliga lif, vaknande känsla för qvinnovärde vid sina döttrars uppvext, hans frieri till den dygdiga och älskvärda Charlotte R[udbeck] och sällheten som deraf sedan uppgår inom hans hus, allt detta äro drag omöjliga att glömma sen man en gång sett dem, bilder inför hvilkas rena, originella verklighet alla diktens skapelser blekna. Skulle du ha ämnat dessa *Släktminnen* för ofentligheten, så skulle jag efter min känsla säga: tag ej ett ord bort ur Öf. M—rys bref, men förvandla Charlotte R—s till ett eller två; de bära stämpeln af en skön och fridfull själ, inom ett stilla lif, men de likna hvarandra för mycket, och innehålla för litet. Framhåll hufvudfigurerna starkare i deras egenheter, om möjligt egenheterna af deras utseende, klädsel, vanor, och ställ omkring dem i bakgrunden, med få men

målade drag den misslyckade Carl, guvernanten Zelia med dess försyrade ansigte och de öfriga bipersonerna hvilka så mycket bidraga till taflans sanning och verklighet. Vill du åter icke låta Slägtminnena i deras nuvarande form se ofentlighetens ljus, så tillstår jag att jag icke önskar någonting borttagit utan snarare ett och annat tillagt, som kunde göra personerna mera åskådliga. För mig särskilt har detta ditt framställnings-sätt ett stort värde, emedan jag derigenom får se Menskorna sjelfva tala och röra sig och icke betrakta dem genom en annans synglas. Så, för min egen del, ville jag icke ha ett enda af fru Arnells*) bref borta ur samlingen. Just deras flerhet och likhet ger mig ett klart begrepp om detta inre och yttre still-leben som karakteriserar henne. —

Du nämnde en gång att du ville låta mig få begagna dina samlingar. Skulle du framdeles goda Malla vilja begagna min hand för att låta ett större publicum få njuta frukterna af ditt mångsidiga och på erfarenheter rika lif — (detta ville du väl ändå! Icke skall man sätta sitt ljus under skeppan!) — så ser jag två sätt att gå till väga härmed. Det ena vore att med bibehållande af hufvudmomenterna (så t. ex. Öf. M— —s bref) gruppera de öfriga så att det hela utgjorde en troget sann och tillika lätt åskådlig tafla. Det andra vore att upptaga karakterer och händelser i Slägtminnena med poetisk frihet och uttala i en roman den sanning som Minnena bevarat. I båda fallen skulle hedern blifva din och jag anse det en glädje att öp-

*) Charlotte Rudbeck, Mallas mor, gift först med riksrådet Arnell, sedan med överste Montgomery.

pet hembära dig den och "ära den som ära bör". Huru du nu deri vill besluta goda Malla, så är det dock min innerliga önskan och bön att du må fortfa-ra med det verk du begynt, och som troligen ingen annan än du kunde utföra! I sanning, det är en viktig och helig sak att icke låta lifvets skatter förmultna, utan ur de dödas aska låta ett nytt lif uppstiga, en phenix som bär till jorden ett nytt ord om lifvets och dödens mysterier. Slägtminnena är en skön tanka och som, vill Gud, skall bära rik och god frukt. Jag är innerligen glad åt dem, och önskar och hoppas att det exempel du gifvit skall bli följt af många. Det är att bidraga att bryta dödens och förgängelsens makt och låta odödligheten segra, äfven på jorden. Mycket, mycket ville jag ännu säga här-om ur hjertats djup, och hoppas att en gång få göra det muntligen. Jag har lemnat till Fru Geijer ditt Manuskript förseglat, och hon har låfvat återlemna det i dina händer.

Livad av detta ampla och välmotiverade bifall skyndade Malla att sända en ny leverans, den professor Geijer fick med sig till Stockholm; men man anar, att hennes förutgående tackbrev mitt i all fröjd och rörelse röjt en viss ömtålighet för de milda kritiska råden. Fredrika svarar 26. 11. 40:

Hvarföre tackar du mig goda, bästa Malla, då jag endast uttalat min öfvertygelse och min glädje öfver hvad du förtrott mig?! Nej, det är jag som bör tacka, och det gör jag nu af hjertat för ditt bref af d. 15 Nov., samt för din sändning dat. d. 19:de dennes! Med största interesse och uppmärksamhet skall jag genomläsa och jemnföra dessa Ma-

nuskript, och som förut framlägga för dig de intryck de gjort. Jag har ej minsta tveivel på ditt arbetes interesse och värde, men för att göra det tillgängligt för en större allmänhet kommer mycket an på styl och form. Fullkomligt tror jag med dig att arbetet blir bättre som familjekrönika, eller Slägt m i n n e n (den titeln, tycker jag, är präktig!) än behandlat som roman, men jag tror att allt hvad af roman eller romantiskt i denna Minnes-serie kan finnas, bör med förkärlek framhävas och behandlas, ell. rättare, allt vad som i den är glanspunkt, epok bör releveras så mycket som möjligt; och Öf. Montgomerys bref såväl som skriften "Männe det går an" låta mig tro att ämnet skulle vinna på att af dig mera fritt behandlas. Men jag skall kunna tänka häröfver när jag sett mera af arbetet. För närvarande är jag i Stockholm, hos min kusin Agathe Wachtmeister, för att sköta korekturet till ett litet arbete, och är upptagen och förströdd af åtskilligt, men när jag om fjorton dagar åter är i Årsta-stillheten skall jag genast sätta mig in i slägtminnena, och var viss om att jag skall akta dem som mina ögon. Vår litteratur saknar alldeles en af litteraturens mest intressanta grenar — memoirer (Minnen). Mätte d i n a, goda Malla, bli dess första friska växt i denna riktning, och visa att sådant g å r a n äfven här (ty vårt fel i Sverge är att icke komma oss för, att icke tro att det går an att företaga saker) och dermed framkalla efterföljare. Ty ännu en gång, jag vet intet af högre intresse och nytta än sådana minnen och självbiografier, ärligt och sannfärdigt berättade! Och ju djupare de taga ur

eget bröst, eget lif, ju djupare tränga de in i andras. Men den som efter många själspröfningar, många erfarenheter af lifvet och sig sjelf, kommit till besinning, till klarhet, till en stadgad och välgörande lefnadsåsigst behöfver icke frukta för att afslöja sin själ, äfven i dess hemligaste djup och gömmor, ty hon vet sig dermed kunna träffa, leda, utveckla de många, som känna likasom hon.

Efter studiet av den nya sändningen heter det (23.12.40):

Jag hade framlevat en tid utan glädje, utan intryck, utan rätt lif, sett människor utan att möta dem, läst böcker och skrifter utan nöje och nytta, "inte sett, inte hört, inte lärt något grand, som var vackert och lärorikt alls," med ett ord haft i själen ett slags vintersolstånd, som var för mig mycket nedtryckande, — då, goda Malla, kom jag ut till mitt friska lugna Årsta och kommen der i lugn, företog jag läsningen af ditt Manuskript. Jag kunde ej släppa det förr än det var slut, och slutat blef det på samma dag läsningen börjades, men jag kan ej säga dig med hvilket nöje, hvilket interesse, hvilken djup tillfredsställelse jag vandrade genom detta galleri af sanna och originella teckningar, hur jag njöt af den rena, i sanning och allvar sjelfbeskådande blick, som Malla fäster på sig sjelf, uppdagande sitt inre med den i sanning himmelska klarhet, som skiljer emellan godt och ondt och upptar så väl skuggorne som dagrarne i sin tafla af lifvet. Det är så, som självbiografien blir af värde, och af ett värde inför hvilket, i min tanka, alla diktens allster måste buga. Min söta Malla, mitt tyc-

ke om ditt arbete är: att jag icke läst något intressantare i skön litteratur på svenska, och att detta arbete, genomfört, kommer att få ett värde oberoende af land och släktförhållanden, att det är ett arbete för *m e n s k l i g h e t e n*, att det bör tryckas, och att mängd af meniskor der kommer att finna nöje och nytta, bättre bekantskap med livets verkligheter, och ljus för eget hjerta, egen utveckling.

Mycket ville jag säga om dessa minnen, men det hufvudsakligaste infattas i hvad jag nu sagt; det öfriga ville jag helst uttrycka i en innerlig omfamning. Ty jag älskar så innerligen andan i dessa blad, andan den stränga och ödmjuka för det egna jaget, mild och ädel för alla andra, äfven för de som felat och gifvit tecknarinnan smärtsamma sår! Huru olika de flesta fruntimmers själfprisande, egenkära memoirer, M:me Genlis, M:me Merlins och äfven den eljest storsinnade M:me Rolands! Ännu en gång, jag gläder mig uppriktigt öfver detta arbete, såsom produkt af en svenska. Ty Svenska äran, Svenska hedern i dess rätta mening och i hela dess tillämpning är och förblir min kärlek. — — —

Jag har äfven i dina minnen igenkänt och fått bekräftelse på en min älsklingsöfvertygelse, den neml. att hvad som hos barnet visar sig som dunkel, om än icke god eller älsklig drift, kan och bör vidare utveckla sig till en gagnelig verksamhet. Är icke det samma anlag som visar sig i lilla Mallas envisa fasthållande vid det gamla, vid vissa intryck, vid väderqvarnen m. m., samma anlag som sednare har burit frukt i dessa slägt- och barn-domsminnen, der med förunderlig noggrannhet allt är bevarat, som eljest för

mängden af menskor förlorar sig som vågen i sanden, som droppar i hafvet? Och i sanning här äro en mängd droppar som blifvit till verkliga äkta perlor. Härtill kommer att Mallas lif rört sig bland betydelsefulla Meniskor och förhållanden.

Hvad brefven i den första samlingen beträffa, kan jag icke, söta Malla, säga annat än sist. De äro icke innehållsrikare i originalen än i öfversättningen och Franskan är icke god. Det är min tro att ditt arbete skulle vinna på, om du, på ditt sätt, sjelf berättande redogjorde för deras innehåll och blott i några få citationer anförde Fr:nan Rudbecks målningar af sitt stilla lif med man och barn, sin kärlek till föräldrarne, sitt intryck af verldslifvet, de drag som egentl. karakterisera hennes sköna och stilla själ och som synas mig det vesentliga af hennes bref. Hvad åtskilligt mer jag ville säga måste jag gömma tills en gång muntligen (om du vill höra det, förstås!) ty skriftligen blir det så långt och ändå ej bra. Och man måste ha både tal och svar i saken.

Om än denna storlinjiga kritik — en julkapp av sällsynt halt — enligt journalens vittnesbörd "hjärteligen encouragerade" Malla, bjöd det hennes natur emot att böja sig för de sakförståndiga detaljanmärkningarna. Detta förräder ett Årstabrev av 12. 1. 41.

Hvad det gör mig innerligt godt, söta Malla, att jag kunnat göra dig ett nöje, och det blott genom att uttala hvad jag innerligt känt. Tack för bref, tack för de varma lefvande orden i dem! Tack för löftet om fortsättningen af Manuskriften, och låt mig som hittills få säga hur jag känner och tycker! Med

Fransyskan i breffen har du så rätt; förlåt mitt lilla, onödiga och obetänkta klander. Men breffen, breffen! och alla brev, som icke direkt röra Mallas utvecklings-historia (skriftens kärna och stora interesse) och som icke i sig själva äro märkvärdiga bered dig på en skarp attaque på dem, om vi en gång komma muntligen ihop! Jag ämnar ej släppa lätt något som jag är djupt öfvertygad om att ha rätt uti; och skulle det hända att du blef ledsn, så kunde det hända att jag icke brydde mig derom, utan höll ändå uti, och blefve du slutligen rätt god och medgörlig i den saken så skulle jag kyssa båda dina händer, ty du skall veta att jag har accurat samma känsla som du för handkyssning. Jag skulle vara mindre envis i saken, om hela detta företag vore mig likgiltigare. Men efter min djupaste och bästa öfvertygelse så är arbetet af stort värde och bör göras njutbart för allmänheten, just i den form det nu är och genom den hand som nu skrifer det och af ingen annans. Men hufvudvilkor för denna njutbarhet är, att inskränka vidlyftighet, och klippa bort alla utväxter, som kunna bortklippas utan skada för det hela. Må framför allt, allt consentreras kring Malla. Mallas bästa och interessantaste bekantskap är — Malla, och den som hon bäst känner, och kan tala om så som ingen annan, lika mycket om i godt eller ondt; det vesentliga, det som ger lif och kraft och originalitet och nytta är — sanningen.

De personers skenbara glömska, som en gång intresserat sig för ditt arbete, betyder nog intet för detta. Det är en egenhet med Manuskript. De måste

gå igenom pressen, innan de få rätt vigt och värde för de flesta Meniskor.

Tredje sändningen från Uppsala korsades af en ny uppmuntringsepistel från Årsta (14. 2. 41):

Med Caroline Rosen, som hitkommer om Mondag, hoppas jag få N:o 3 af Manuskriptet, så vida neml. det är ankommet till Lindblads; och med Caroline skall jag till dem återsända N:o 2, som jag hittills behållit, emedan jag ej haft något bud som jag varit fullt nöjd med. Ty, ser du, jag är mera rädd om detta, än om . . . ja jag tror icke att jag ljuger när jag säger mina — ögon!

Med stort interesse motser jag fortsättningen af dessa Minnen och hvad jag har af uppmärksamhet och begrepp skall egnas dem. Mätte hvarje skynt af oangenäm känsla försvinna ur din själ vid att tänka Malla så ohöjd framstå för främmande blickar! Den "fåfånga", den "egenkära" Malla, som du kallar henne, är ju verkligen död i samma mån som den sanna, den rena och klara höjer sig öfver henne dömande och fördömande. Ack! Jag vet ingen mera hugsvalande och upplytande syn, än den af en Meniska som klart dömmar sig sjelf. Det är i detta ett "gif Gudi ärona", ett hyllande af det eviga, som bättre än den renaste dygd, bättre än alla philosophier bär vittne om det evigas tillvarelse, det heligas seger. Meniskorna likna hvarandra alla deruti att de alla ha fel, men skilja sig deri att blott ganska få mäktat fullt inse dem, ändå färre öppet och ödmjukt erkänna dem, och lägga sig ned som en skugga för att upphöja det sanna ljuset. Men den som så gör står sjelf redan i lju-

set. De flesta Meniskor gå och sola sig i skuggan af sin egenkärlek och dåra sig eländigt. O! man kan bli mörkrädd af att se många sådana, och tvilla på högre lif och högre kärlek i det arma släktet. Men genom de qualmiga rökverken, som vi tända för oss sjelfva, går som en vederqvickande fläkt bekännelsen: "jag fattig, syndig Meniska", som en sann christen uttalar med blicken lyftad till fullkomlighetens herre.

— — — Nästan tror jag med dig att tiden för dettas [manuskriptets] utgifvande till allmänheten ännu icke är inne; men det faller mig icke in att ej detta utgifvande är och skall blifva dess bestämmelse. — — —

Och goda Malla, tillåt mig att såsom motvigt för intrycket af vissa personers brist på interesse för ditt arbete påminna dig om detta ord af Lichtenberg:

"När en bok och ett hufvud stöta ihop och det ljuder tomt, så — är det icke alltid bokens fel."

Denna vink var icke förspilld. 19 febr. antecknade Malla i dagboken: "Godt och kärt bref från Fredrika Bremer af den 14. Samtal om henne och mina minnen, därvid jag ertappade mig att hafva lust att skryta inför dem som försmått dem." I förbigående må nämnas, att när Malla klagade över människors liknöjdhet för hennes livsintresse, menade hon alltid i första rummet sin halvsyster grevinnan Wrangel f. Arnell och sin syssling Charlotte Posse, de käraste barndomsvännerna.

4 mars nedskrev Fredrika Bremer sina intryck av tredje paketet:

Goda Malla! Du kan verkligen ha skäl misstänka att jag i tysthet för egen räkning låter trycka ditt arbete, ty jag behåller det ännu alltjemt, oaktadt mina

löften att återsända det. Och nog bekänner jag att jag kunde hafva rätt god lust att derur tillegna mig mången godbit, men se! ärligheten är en sträng gewaldiger, som håller vakt deröfver.

I dag reser jag sjelf till Stockholm och skall sjelf taga det med mig, och sjelf afsända det till fru Linblad. Häftet N:o 3 är med de tvenne andra i samma konvolut.

Malla växer och utvecklar sig; vi följa henne med mycket interesse under hennes rika, ovanligt lifliga barndom. Egenkärlek har hon icke mer än hvarje annan liflig ung flicka skulle ha i hennes belägenhet och omgifningar. Hon är sann och bra.

Vid detta häfte känner jag ett stort behof af starkt sammandrag och jag tror att det lätt kunde åstadkommas. Några rader kunde karakterisera hvad som nu upptar många sidor; åtskilligt borde tror jag alldeles uteslutas, dels emedan det hör till hvad man kan kalla "dödfödda småsaker" (och sådana finnas många i lifvet, ehuru det icke alltid är lätt att urskilja dem från småsaker i hvilka finnes en lefvande gnista, en som kan tjena för det hela som bindningsord för meningen) dels emedan de falla allt för mycket inom det som alla meniskor kunna se alla dar. Så t. ex. fågelns badning, och åtskilligt annat.

Bland saker som mycket roat oss och låtit oss hjerteligen skratta är försöket med herrarnes öl-sinne och dess följder*) Det är innerligt lustigt, och förträffligt beskrifvet. Af stort interesse syntes oss

*) Malla Montgomery-Silfverstolpes memoarer I, sid. 121.

Miss d'Altons historia, också förträffligt berättad, i dess sanning och enkelhet. Men vi riktigt knotade öfver att vi icke fingo se den unga romanheltinnan mera åskådligt på hennes bröllopsdag, hvilket hade, efter allt det förutgångna, varit af stort interesse, och att vi icke fingo det ringaste titta in i hennes husliga lif bortom den dagen.

Bland de många sanna och naiva anmärkningar, som finnas strödda i arbetet, har jag märkt mig den, då Malla förundrar sig öfver att man berömmar hennes uppförande, "det hade ännu alldrig fallit henne in att hon kunde ha något uppförande!" Detta är så bra, och skildrar så målande den lyckliga omedelbarhet i hvilken barnet så säkert och sorglöst går fram, men ur hvilken det ohjelpigt ryckes dels genom beröm, dels genom klander. Men man måste gå derigenom, och lycklig den som fullt går det igenom och kommer till en högre fullkomligare natur. Då återkommer det vissa, inspirerade tillståndet men ur högre källa.

Hvar gång jag går öfver hötorget, eller nalkas det, kommer jag säkert att tänka på historien om Sass.*) — — —

Hufvudintrycket är fortfarande det af stort interesse och nöje, så väl af själfbiografien, som af det rika galeri originella och verkliga figurer som här framträda, och de vidgade blickar öfver lifvet och dess förhållanden som födas af dessa bekantskaper.

Det upprepade och betonade kravet på koncentration bedrövade Malla, men tacksamhet och beundran övervägde; hon synes till och med ha offrat "fågels

badning". Fjärde paketet framkallade följande kritiska essay (23.4.41):

Tack, så hjerteligen tack för dessa dagars stora interesse och nöje! Detta häfte synes mig ett af de interessantaste af dem jag genomgått. Allt är så fullt af lif och rörelse och en rörelse framåt, under all denna omvexling och mångfald af personer och tillfälligheter. Det unga hofvet och dess jordiska gloria af unga skönheter och all slags prakt är glanspunkten i det hela, såsom denna bild är det, och måste öfver hela världen vara det, i verlds- och sällskapslifvet. Det culminerar deri; och för med sig sin ofelbara tjusning. Stilla går fram, under det glittrande hvimlet, den djupare ådern af ett rent menskligt interesse, evighetsådern i lifvet hvilken, upprunnen på jorden, löper fram med svällande strömmar för att utgjuta sig i oändligheten — himmelns eller afgrundens! Vi se denna åder i arbetets hufvudfigur — såsom rätt är — i Malla, och jag kan icke nog säga dig hvad jag finner henne ha för ett stort och allmänt menskligt interesse! Hon har det, tror jag, just emedan hon står som en typ för den bättre delen af jordens ungdom. Hon har i hög grad erfarit allt hvad den erfar i mindre grader och spridda riktningar, och det sätt på hvilket hon redogör därför, den oförevillade blicken med hvilken hon ser sina och andras förvillelser, kastar i högsta grad välgörande och vägledande ljus öfver det hela. Jag tror att man icke kan säga nog mycket godt om denna figur (äfven ur konstens synpunkt betraktad) och de verkningar den bör ha på unga sinnen. Djupt rörande är den punkt på hvilken Malla just nu (för oss) be-

*) Memoarer I, sid. 119.

finner sig, och man känner en lust att med tårar kyssa dessa vackra ögon som nu fördunklas af sorg öfver den synd och oreda som skymmer bort hennes själs ljus, hennes kärlek, och smittsamt antastar hennes eget hjärta! Frappant och utmärkande framträder hos Malla kärleken till det goda, det förträffliga. Jag tycker mig ingenstädes ha seit den så ren.

Vi kände det helt tomt och ledsamt, Agathe och jag — Mamma är sen några dagar i staden — då vi i går aftons slutade manuskriptet midt uti en intressant period; — och det är med längtan vi motse fortsättningen. Wilhelm Liljehök hålla vi riktigt af; Eva Braunerhjelm följde vi med en tår till hennes tidiga graf; Lagerheims skryt*) voro vi oppgifna på; men jag hade mitt lilla nöje af att se, här lagt för ljusan dag, hvad jag så ofta, till min öfverraskning, fått se under mitt lif — egenkärleken och inbillskheten hos det starkare könet i förhållanden till det andra. Jag har härpå haft många och märkvärdiga exempel. Ett särskildt behagligt intryck skänkte oss Mallas och Charlottes sätt att taga Mallena Ratzkys anmärkning i anledning af fattiga. Detta är så rent och godt. Äfven njuta vi af de många vackra och värdefulla kvinnokarakterer som förekomma; ja, goda Malla, jag skulle ej sluta om jag ville säga dig allt som intresserar och roar oss i dessa Memoirer, som i lif och interesse kunna mäta sig med hvilka memoirer som helst, under det den sanningsfullhet och enkla natur, som råder

i dem, ställa dem på en originell och visserligen överlägsen punkt.

Några anmärkningar mot dem skall äfven Malla i godhet upptaga; de röra dock blott några småsaker, och gå egentligen ut på inskränkningar, som jag tror vore verket nyttiga. Dessa äro dock i detta häfte mycket få. Jag tror att man bör utsluta ett par bref som ingenting verka på handlingen, och ingenting märkligt uttala i öfrigt. Af andra bref kunde man anföra ett par fraser, som skulle karakterisera hela brevet; — de flesta af fröken Poletts bref kunde så behandlas. Charlotte Posses bref kunde äfven litet mera reduceras. Det är dock i dem alltid saker, som göra nöje, genom den goda karakter, det klara och sunda omdöme de röja. Öfvergångarne från berättelsen till breven kunde äfven ske litet naturligare, eller mjukare; så neml. att de mera sammanhänga. Mycket, goda Malla, skulle jag önska utslutandet af de då och då anförda böner. Jag kan ej fullt redogöra för mina skäl dertill. Men dessa böner störa mig, och jag känner som om deras nedskrivande af Malla borttager tron på hennes verkliga andakt i dem. Den djupa, innerliga andakten är ju en själens hänryckning, en ren utgjutelse, som hjertat utsänder liksom blomman sin doft, och som icke kan fasthållas mer än denna utan att förlora sin äkta skönhet, sin renhet. Blott i vissa stora momenter, i lifvets brytningspunkter, kan bönen få fixeras i bokstafven, utan att förlora sig; men då är den äfven kort, energisk; den är en handling, ett vittnesbörd, ett historiskt moment i Menskans lif, stundom i Mensklighetens. Men då bör den

*) Memoarer I, sid. 111.

ock nedskrifvas af en annan än den som uttalade den. Den är karakterens djupaste yttring, och vissnar, om ej uppbyren af hela dennas kraft. Jag fruktar att jag ej gör rätt tydligt hvad jag känner, men säker är jag på att Malla kommer att vinna på att hennes böner bli tysta, ehuru det kanske kan vara godt att nämna att "Malla ofta innerligt bad om kraft och klarhet". Man ser derigenom hennes förhållande till det religiösa lifvet.

Jag ursäktar mig icke öfver dessa anmärkningar bästa Malla. För din klara blick kunna de blott röja mitt djupa intresse till ditt verk, min kärlek till — Malla. Och jag har blifvit trygg genom att der se huru Malla upptar anmärkningar som vänskap och sann välmening framkalla. — — —

Mallas förmåga att gå fram, under det hon för med sig denna stora mängd vänner och bekanta och bekantas bekanta och håller ihop allt detta, väcker min förundran och beundran. Jag hade i detta predikament tappat bort minst två tredjedelar deraf och mig sjelf på köpet.

I Maj skall jag sjelf föra in detta häfte, och låta det komma till Lindblads, och med riktig glädje skall jag höra underrättelsen om att jag der kan få afhämta ett annat. Jag vet ingen intressantare läsning, och min syster Agathe är opputi den såsom jag.

(Forts.)

Glimtar utifrån.

Förgiftade skänker. En ytlig betraktare skulle kunna tro, att Preussens höga vederbörande med en nästan sjuklig iver befrämja kvinnornas universitetsstudier. Vid nogare påseende bekräftas emellertid de erfarnares aning, att herrar ecklesiastikministrar överallt äro sig tämligen lika.

Den vakna delen av tyska kvinnovärlden uppröres för närvarande av ett dekret från preussiska ecklesiastikdepartementet, enligt vilket de lärarinneutbildningsanstalter, som kallas "Oberlyzeen", äga dimissionsrätt till universiteten. Vad som härigenom åsyftas är att skapa en klass av kvinnliga studenter, som — motsvarande gängse begrepp om "kvinnlig egenart" — njuta privilegiet av ringare förutsättningar och betala det med ännu ringare anspråk. Det är lätt att förutse, hur denna pariaklass skulle verka nedtryckande på de övriga studerande kvinnornas anseende och utsikter.

Föreningen "Frauenbildung—Frauenstudium" har till departementet i fråga riktat en inlaga med begäran, att denna bakväg till universitetet måtte betraktas som ett övergångsstadium och att snarast möjligt fordringarna på kvinnliga studenters förberedande utbildning måtte likställas med kraven på de manligas. Till denna inlaga ansluta sig över 300 preussiska universitetsprofessorer.

Universalyrket. När en företeelse samtidigt uppträder på två andligen så skilda håll som London och Paris, har man skäl att tro sig höra tidsandan tala, och man väntar att om några år förnimma ett eko ända uppe i Sverge. I *The Vote* (27 febr.) säger en artikelförfattare under rubriken *The coming race* helt framt: "Vi se en fara i den nuvarande kulten av huslig ekonomi", och fortskrider till att påpeka det slentrianmässiga, individualitetsförtryckande och socialt opraktiska i upphöjandet av detta undervisningsfack till kvinnligt tvångsämne på den intellektuella bildningens och yrkesträningens bekostnad.

I La Française (28. febr.) sjunger Jane Misme samma visa. Hon fordrar med värme och skärpa professionell utbildning för unga flickor och talar med leda om den där uni-

versalvetenskapen, "la science ménagère", som omfattar en fjorton femton olika yrken, av vilka eleven icke sättes i stånd att utöva ett enda på allvar.

En kvinna ur 1600-talets lärda värld.

Anna Maria van Schurman, en av renässansens feminister, sin tids under, "sitt släktes prydnad", föddes 1607 i Köln, dit hennes familj flyttat från Antwerpen under krigsoroligheter. I Anna Marias tidiga barndom fingo de dock vända åter till hemlandet, och hon skötte sina studier i Franeker i Friisland, där det då fanns en börjande högskola, som indrogs av Napoleon 1811.

År 1636, vid invigningen av universitetet i Utrecht, framträdde hon med en festsdikt på latin. Hon var ju nära trettio år då, och som det anstår "sin tids under" hade hon långt förut gjort sig känd för en lärdom, som förvånade även i detta renässansens tidevarv, då människohjärnor tydligen voro i det obrukade tillstånd, att de kunde uppsuga massor av boklärdom, och då glädjen över att få veta och lära uppfyllde de studerande.

När Anna Maria var tre år gammal, läste hon bibeln och katekesen; hon lärde sig räkna utan besvär, och "så snart hon kunde styra pennan, skref hon icke allenast tydligt, utan hennes skrift var ett konstverk." Hon klippte silhuetter, hon etsade, broderade, tecknade och målade, och ännu torde det bland annat i Franeker finnas prov på hennes konstfärdighet. Detta var kvinnliga färdigheter, "barnlek" kallade hon dem själv,

men utom dessa ägde hon många andra. Hon hade grundliga insikter i filosofi och teologi. För naturvetenskaperna, isynnerhet för botanik, och för anatomen, där läkarna just nu arbetade ivrigt på ett nyupptäckt fält, intresserade hon sig mycket, men hennes ungdoms hetaste iver synes dock ha ägnats språkvetenskapen. Hon brevväxlade och diktade på franska, tyska, engelska och italienska; latin skrev hon ledigt och elegant och stod i korrespondens med tidens främsta lärde; hon kunde grekiska, hebreiska och arabiska i och för studier i Koranen. Men detta förslog icke för "vishetens fackla", "världens prydnad", som hennes beundrare benämnde henne med tidens högtravande bilder. Hon roade sig dessutom med turkiska, persiska, syriska, kaldeiska, samaritanska och etiopiska, "hvertill hon först måste förfärdiga sig en egen grammatik," vilket kanske ej var så underligt.

Lärda män — om man tog reda på deras biografier, skulle man få en sammanställning af 1600-talets vetenskapsidkare och man skulle se hur nära de och deras strävanden voro förbundna med varandra —, lärda män bytte i brev tankar med henne, och kungliga kvinnor besökte henne. Även drottning Kristina av Sverige gjorde det, ehuru det säges, att Anna Maria, som var av

strängt religiös läggning, icke tyckte om Kristinas religionsbyte, ehuru hon "visade sin tacksamhet för det höga besöket därigenom att hon vid dess slut åt drottningen överlämnade hennes vällyckade porträtt".

Anna Maria hade alltifrån sin ungdom en bestämd sinnesriktning, och denna, även fränsett hennes lärdom och religiositet, måste göra henne värd att minnas av oss kvinnor. Hon var avgjord och uttalad feminist och skrev redan tidigt en avhandling om huruvida "studium litterarum" lämpade sig för kristna kvinnor; en fråga som hon besvarade jakande med en stor "apparat av slutsatser, argument och genskäl mot förmodade invändningar".

Emedan jag tyvärr icke varit i tillfälle att själv läsa någon av hennes avhandlingar, kan jag icke göra bättre än att ordagrant anföra hennes tyske biograf därom. Det ger en god, om än icke avsedd inblick i hans ställning till kvinnofrågan. "Behagligare," säger han, "äro flera latinska brev i samma ämne till teologie professorn Rivet, vilken lät trycka dem under titeln: *De capacitate ingenii muliebris ad scientias*" (Om den kvinnliga intelligensens lämplighet för vetenskapliga studier). Sedan han därefter talat om Lucretia Marinelli och Marie de Yars Gournay, vilka samtidigt behandlat renässansens ställning till kvinnornas bildning, fortsätter han: "Holländskan inskränker än mera (än de förra) anspråken och ger problemet den avfattningen, vilken även måste synas oss billig, att endast särskilt begåvade, från andra plikter fria kvinnor,

isynerhet ogifta, hava rätt, men också full rätt att tillägna sig vetenskaperna."

Tillika med festdikten vid Utrechts universitets invigning samt brev och dikter på olika språk intogs avhandlingen i hennes *Opuscula*, som utkommo i Leyden 1650 och spredos vida i världen. Jag såg författarinnans namn och bokens titel i bokförteckningen från en kämnärs bo här i Stockholm 1674. Och i samma bokförteckning fanns även en annan bok, som måhända kan bevisa, att kämnären intresserade sig just för Anna Maria van Schurmans utveckling. Bland hennes vänner var en holländsk läkare, Johannes van Beverwyck i Dordrecht, och i boksamlingen fanns Beverwycks populära *Schat der Gezondheid en Ongezondheid*, i vilken finnes intagen en liten teologisk avhandling om predestinationen av Anna Maria van Schurman.

Ty mer och mer hade hennes teologiska kynne tagit ut sin rätt.

Hon tog avstånd från Grotii åsikter om konfessionsskiljaktigheter; hon stötte sig på något yttrande av Cartesius om oklarhet i bibeln och de mosaiska berättelserna. Vid de då rådande religionsoenigheterna i Holland slöt hon sig till den strängare riktningen, och när en kär bror till henne, doktor Johan Godschalk van Schurman, dog 1664, gjorde detta dödsfall henne ännu mera svärmiskt religiös.

Ungdomen var borta och med den intresset för de mångahanda lärda sysslorna, då hon vid 59 års ålder träffade en religiös ledare, som gav innehåll och mål åt hennes sista år. Det var Jean de Labadie, först jesuit, sedan kalvinist,

men alltid till sin läggning svärmare och mystiker, och som 1665 kom till Holland för att predika sina sekteriska läror. Anna Maria drogs snart till Labadie, han bodde i hennes hem i Utrecht, hon följde honom och hans anhängare först till Herford och sedan till Altona, där Labadie dog 1673.

Och efter Labadies död blef hon moder för den lilla menigheten, som 1675 öfverflyttade till Wieuwerd i Friisland, där Anna Maria van Schurman fick dö i maj 1678. I sin sista tid kom hon att hysa svärmarens förakt för vetenskaperna, och därtill kom det särskilda föraktet för hennes egen berömmelse. Anna Maria van Schurman var alltför gammal, när hon slöt sig till Labadie, alltför allvarligt anlagd för att ens kunna göra sig skyldig till deltagande i de erotiska urartningar, varför man, ehuru som det synes utan fullt fog, beskyllde labadisterna; således kan man väl utan vidare omständigheter hänvisa dessa beskyllningar till mytdiktningens område.

Sina tidigare öden beskrev hon själv i *Eukleria I*, utgiven i Altona 1673, och efter hennes död utkom andra delen, däri även hennes sista dagar skildras. Varjämte även de psalmer hon diktat till menighetens tjänst utgavos jämte ett par religiösa utläggningar över några av bibelns böcker.

Dock ha icke dessa religiösa skrifter givit anledning till några av de lovtal, som hälsade "den andra Pallas, den tionde musan", bland annat när Domenico Gilberto 1642 kallade sin lovcikt till henne "La donna triomfante."

Ellen Wester.

Förnöjsamhetens evolution.

I den gamla goda tiden fanns det en abstrakt gäst, som skulle ha en hedersplats i huset. De unga döttrarna presenterades tidigt för henne, ofta av någon i hemmet varande gammal faster eller moster, och i en mångfald av situationer ställdes de inför hennes blida ansikte.

Ty hon måste alltid se blid ut, eftersom hennes namn var "att vara nöjd med sin lott", och hon infördes i småflickornas föreställningsvärld som en snäll gammal tant, som satt i förmakssoffan och utsägligt lycklig stickade på en ändlös strumpa, i vilken hon kunde värma hela världen.

Hon hade till sin uppgift att dämpa deras upproriska lynnen och alltför vittfamnande önsknningar, och om de än inte alltid stodo på god fot med henne, försonade de sig med henne, när livet var ljust och deras förhoppningar slogo in, och de tyckte, att det var alldeles i sin ordning, att hon hade sin givna plats, från vilken hon förmanade och tröstade dem och höll dem i tukt.

Så blevo de unga kvinnor och flögo ut till egna hem, d. v. s. inte alla — där blevo döttrar kvar i de gamla hemmen också utan någon egentlig uppgift i livet, och det kom en dag, när de bättre än någonsin behövde den gamla, snälla tant "vara nöjd med sin lott".

Hon satt också och väntade på dem, färdig att taga itu med sin uppgift riktigt på allvar, men då kunde det hända, att de funno hennes blida leende så underligt förändrat — att det var som om det skulle ha tillhört en död i stället för en levande. Och stickstrumpan i hennes mjuka hand, den i vilken hon skulle värma hela världen, tycktes dem förvandlas till en kvävande boja, som ville täppa till alla dörrar och fönster, genom vilka de krävde luft för sina liv.

Men om de än i sitt innersta kände

ett tyst och vanmäktigt hat mot henne, bådo de att Gud skulle förlåta dem deras synd, och om än deras liv blev allt gråare och tommare, lydde de henne.

Ty hon satt så fast i deras väsen, hon hade så följt dem genom generationer, att det föreföll höra till det omöjliga, ja rent av lända till all kvinnlighets obotliga skada att bryta med henne. Och så fanns det alltid någon till hands, som grånat och stillnat efter tyst utkämpade hopplösa strider och som fann ett slags tröst i att predika sin egen övervinnelse och undergivenhet för andra.

Hav respekt — sade denna röst till de tyst eller öppet knotande —, hav respekt för den gamla, goda tant "vara nöjd med sin lott", ty det är hon, som sammanhåller tiden. Om vi än ej bli lyckliga, måste vi kvinnor värda henne, ty annars skulle kvinnans finaste väsen förstöras och allting gå galet och på tok i världen.

Men så var det en dag en kvinna, som hade fått nog, och hon ställde sig framför den gamla i förmakssoffan och sade:

Om du än menar aldrig så väl med oss, kväver du oss till sist med din stickstrumpa. Vi ha fått den stora gåvan att vara människor, och vi ha mycket annat att göra än att blott vara nöjda med vad livet ger oss. Våra själar mögla bort under förnöjsamhetens yta — du får ursäka oss, men vi äro skyldiga våra själar en ny tid.

Det var ett djärvt tal, men kvinnorna hörde det och lyfte sina huvuden för att upptäcka, att livet ägde nya vidder och stigar att bjuda dem, och de blevo allt modigare att ta sina öden i sina egna formande händer.

Men hur gick det med den gamla goda tanten i förmakssoffan? Tappade hon alldeles huvudet inför omvälvningen av alla gamla värden eller blev hon så rädd för korsdraget, som uppstod, när en mängd förut stängda dörrar och fönster öppnades, att hon aldrig mer vågade visa sig?

Hur gick det med den hävdvunna för-

nöjsamheten, som var — eller skulle vara — en speciell kvinnodygd?

En kvinnodygd, som var satt att vara hemmens och samhällets väktarinna och som utåt skapat en tålig kvinnotyp — just av det slaget, som en gång skulle bekräfta sanningen av det gamla ordspråket om de största fiskarna i de lugnaste vattnen.

Ty hade det inte funnits tusentals kvinnor, som i c k e voro nöjda, som på djupen sått tysta skördar för kommande släkten, skulle icke kvinnosaken ha vunnit en sådan verklig framgång på ett relativt fåtal år.

Den först fullbordade inre brytningen med det gamla begreppet förnöjsamhet som kvinnodygd hade gjort kvinnorna nog olyckliga för att tvinga dem att gripa sig an med verket även i det yttre.

Men nu, när så mycket är genomfört även i det yttre, när alla kvinnor, om de vilja, kunna vara med om att timra vidare på sin frigörelses och människorätts byggnad — hur är det med den gamla konsten att vara nöjd? Eller vilken plats intar förnöjsamheten i de moderna kvinnornas liv?

Livet har inte blivit lättare att leva, fastän det för kvinnorna blivit långt rikare på möjligheter. De ha själva genom övervinnande av många hinder skapat sig dessa möjligheter till självständigt arbete, men arbetet kräver krafter och offer. Det moderna livet ställer stora krav på människorna, och arbetet utom hemmet blir ofta i den ena formen genom sin karaktär direkt uppslitande eller i den andra så småningom, genom att dag efter dag år ifrån år upprepas och förvandlas till ett slags mekanism, med vilken det blir svårt att förena begreppet lycka — utom på pliktetikens väg.

Och så skulle man åter vara vid den gamla maningen att lida och ändå vara nöjda — fastän hårdare och naknare än förut, när den dock fick ett visst ljuvt skimmer av att vara någonting förenligt med kvinnans väsen och sålunda gagne-

ligt till samhällets bestånd och hennes släktes fromma.

Och kvinnorna skulle knappast ha det bättre ställt än i det öde, som tilldelas dem av den tyske filosofen dr Otto Weininger i hans bok "Geschlecht und Charakter" — att antingen förbliva i sina gamla bojor eller också leva på en lögn genom att säga sig vara frigjorda — "die Verlogenheit der Frau".

Hans ord gälla egentligen kvinnan inom det erotiska området, men de skulle kunna tillämpas på hela kvinnorörelsen — ifall man skulle komma till den slutsatsen, att det vore bättre, att kvinnorna ginge hem till henne, som lent band för deras ögon, så att de ej sågo hela sitt värde som människa — och sedan vaggade dem in i resignationens ro.

Ja, kvinnorna skola återvända till henne, men då ha de själva blivit andra, och skapad av deras eget väsen har hon uppstigit förnygrad som fågel Fenix.

De skola komma, därför att de inse, vilken oerhörd vinst de i själva verket ha gjort genom ett lösslitande.

Det är sant, att de ej längre vilja "vara nöjda med sin lott" i den gamla mening- en, men de vilja se livet, ja själva nederlagen in i ögonen och vara starka.

Vad kvinnorna vunnit är så stort, att det som sak borde kunna stärka många i livskampen trötta händer och sinnen och komma dem att blicka ut och uppöver deras eget. Om det än ej finns så många fler lyckliga kvinnor än för hundra år sedan — lyckliga i den bemärkelsen, att uppfyllelsen av deras käraste önskningar ofta utan deras förskyllan föll ned till dem som en stjärna — så finns det istället så många fler, som ej blott äro värdiga det vackra namnet kvinna utan också "det höga namnet av människa".

Och säkert är, att de äro fler, som mitt i striden och nederlagen äga kraft att bära sitt öde, än de, som förut i undergivenhet och stillhet verkligt voro nöjda.

Gustava Svanström.

Nordiskt kvinnomöte i Köpenhamn.

På initiativ av Dansk Kvindesamfund kommer ett stort nordiskt kvinnomöte att hållas i Köpenhamn den 10—11 juni i år. Det ordnas i samband med Dansk Kvindesamfunds årsmöte, till vilket väntas 300 delegerade från hela landet.

Ett av de förnämsta överläggningsämnena under det stora nordiska mötet blir äkten- skapslagstiftningen. Saken är av stort gemensamt intresse för Norden, då man ju söker avvägbringa en överensstämmelse de skandinaviska länderna emellan på detta lagstiftningsområde. Dansk Kvindesamfund har funnit det vara av utomordentlig betydelse, att representanter för alla Nordens kvinnor få samlas och uttala sig i ett spörsmål som så berör kvinnornas livsintressen

Andra diskussionsämnen bli skyddslagstiftning för barn och, efter förslag från flera håll, särslagstiftning för kvinnor.

På ett stort offentligt agitationmöte avhandlas den kvinnliga rösträttsfrågan.

Meningen är vidare att — möjligen i en trängre krets — diskutera utsikterna för ett fortsatt samarbete mellan Nordens kvinnoföreningar.

Möteslokal blir Folketingssalen, såvida riksdagen då icke pågår.

Särskild inbjudan har från Dansk Kvindesamfund kommit till Fredrika-Bremer-Förbundets ordförande eller dennes representant att såsom Dansk Kvindesamfunds gäst övervara mötet, en gästfrihet som även utsträcker till de av Förbundet utsedda talarna vid mötet.

Internationella kvinnoförbundets femårs- möte i Rom. Internationella kvinnoförbundet (International Council of Women) håller i år sitt femårsmöte i Rom, nästkommande 5—14 maj, under ordförandeskap av lady Aberdeen.

De internationella kommittéerna sammanträda den 6, 7 och 14 maj.

Fyra offentliga möten äga rum: onsdagen den 6:te, välkomstmöte; fredagen den 8:de, om "Kvinnans arbete på landsbygden"; måndagen den 11:te, om "Minderårigas brottslighet,

orsakerna till och medlen att bekämpa den-
samma"; onsdagen den 13:de, om "Ekonomiska
synpunkter med avseende på kvinnors arbete".

Förhandlingarna komma att hållas i hotell
Quirinal, där en byrå från den 4 maj lämnar
upplysningar angående mötet.

Rätt att deltaga i diskussionerna och att
rösta äga ordföranden och nio delegerade
från varje till Internationella kvinnoförbundet
anslutet nationalförbund.

Rätt att deltaga i diskussioner, dock utan
rösträtt, ha Internationella kvinnoförbundets
stödande medlemmar (life patrons och quin-
quennial contributors)

Rätt att såsom åhörare deltaga i mötet ha
medlemmar av de till Internationella kvinno-
förbundet anslutna nationalförbundens olika
föreningar.

Det italienska kvinnoförbundet anordnar i
samband med ovannämnda möte fyra stora
sällskapsaftnar samt utfärder i Röms omnejd.

Anmälningar mottagas under mars månad
genom Svenska Kvinnornas Nationalförbunds
ordförande, fru Eva Upmark, Sibyllegatan 53,
eller genom dess sekreterare, fröken Ellen
Terserus, Kommendörsgatan 29, Stockholm.

Omedelbart efter femårsmötet anordnar
det italienska nationalförbundet en kvinno-
kongress i Rom 14—21 maj 1914, varvid frå-
gor rörande kvinnan i hemmet, kvinnan på
olika arbetsområden, i skyddsvärn och rädd-
ningsarbete behandlas.

I kongressen kunna deltaga: a) Kvinnoför-
eningar eller sådana föreningar, vilka även
kvinnor tillhöra, med rätt att sända en eller
två delegerade. Varje delegerad måste er-
lägga en medlemsavgift av 10 lire.

b) Män kunna på samma villkor deltaga
i kongressen, men få endast taga till orda
på särskild tillåtelse av ordföranden.

Anmälan om deltagande i kongressen skall
tillika med inskrivningsavgiften sändas till
kongressens skattmästare signora Maria
Grassi-Koenen, Via Manin 53, Roma.

Upplýsningar angående kongressen med-
delar sekretariatet, Via Collina 23, Roma,
samt i Stockholm ordföranden i Svenska
Kvinnornas Nationalförbund fru Eva Upmark,
Sibyllegatan 53 (träffas tisdagar kl. 1—4 e. m.).

Prisnedsättning erhålles å italienska järn-
vägar under tiden från den 25:te april—25:te
juni 1914.

Notiser från bokvärlden.

Römerska kejsarinnor af *Guglielmo Ferrero*. Bemyndigad översättning af Ernst Lundquist. Hugo Gebers förlag.

Signor Ferrero njuter ett populärt världsr-
ykte som lyckad medtävlare till Tacitus. Han anses och anser sig nämligen ha ut-
spekulerat egentliga sammanhanget i den
förvirrande dunkla och blodstänkta väv av
oerhörda skandalsägnar, som alltsedan den
mörksynte annalisten förde sin cäsarmör-
dande stylus har höljt historien om världens
första kejsarfamilj. Ett högst lovligt
återställelseverk, som länge ropat på sin
genius.

Ferrero uppträder som advokat, han
pläderar, han vill tubba läsaren att se som
han. Men han gör det med den öpp-
naste tydlighet, som kanske bör räknas för

älskvärt napolitansk. Emellertid röjer hans
metod varken en vetenskapsman eller en
konstnär, och denna dubbelrustning bör
man dock vara iförd den dag man tågar
ut att kasta Tacitus ur sadeln.

Genom sin vigt burna lärdom, sin kom-
binationsfyndighet och sitt så att säga ju-
ridiska skarpsinne har Ferrero ådragit sig
förtjust bifall som en uppfriskande modern
ande, kanske också bara för satser som
denna: "Så förenades i Livia kvintessen-
sen av den romerska högadeln: hon be-
tydde i Rom det samma, som hertigen av
Westminsters eller hertigen av Bedfords
dotter betyder i våra dagars London".
Det kallas på tyska att bringa historiens
gestalter mänskligt nära.

Verkligen prydes Ferreros livliga bok

av ett och annat otvetydigt modernt drag, såsom sympati för imperialism och inhuman statskult samt en fraslös uppskattning av kapitalets värde och allmakt. Denna läggning sätter honom i stånd att uppsåra och tolka fenomen i romerskt samhällsliv, vilka en mera sentimental och opraktisk forskare går aningslös förbi.

Men det vill till en helt annan psykolog och en mycket, mycket modernare kulturexpert för att i detta nu levandegöra de beryktade och okända kvinnofigurer, som passerade genom Juliernas och Claudiernas palä. Det kan aldrig lyckas för en herre med så grovlinjigt torftig mänskouppfattning och så typiskt romansk frivolt-moralistisk syn på "the opposite sex". Han vördar med pliktskyldig reverens den husliga matronan av Livias art, men han myser som en boulevard-flanör åt Messalina, vars typ han låter förstå att han har bra reda på och vars samhällsvådighet han i Claudius' ställe nog skulle vetat tämja till ett lagom rafflande pikanteri.

Författaren utlovar i företalet "en långt

mera tragisk och upprörande sanning än den historia, som Tacitus berättar". Det bådär kalla kärar! Hos mig alstrar hans kejsartragedi det inte mycket skrämmande intrycket av en enformigt växlingsrik storjobbarroman, där alla personerna råka i förtjänta missöden.

K. J.

Brevväxling.

Anmärkning till "scenförändringen".

I föregående nummer av Hertha framhölls, att vid den kommande riksdagen någon regeringsproposition om kvinnlig rösträtt näpeligens vore att vänta, vadan "vår rösträttsfrågas avgörande" åter blivit "undanskjutet för minst två riksdagsperioder". Men detta hade nog skett i varje fall. Ty det är knappt troligt, att första kammaren skulle bifallit en eventuell proposition i frågan. Det framgick klart av hr Tryggers svar på moderata rösträttskvinnors bekanta hemställan med anledning av den kvinnliga försvarspetitionen. Kvinnornas rösträttsfråga har därför i realiteten intet förlorat på "scenförändringen".

Aivva Uppström.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av Fredrika-Bremer-Förbundet.

Redaktör: Ellen Kleman.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 2:— varvid prenumeration sker direkt genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition:** 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. **Redaktionstid:** måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks. 27 62. **Expeditionen:** kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks. 27 62.

Annonsering genom F. Englunds Boktryckeri, 40 Drottninggatan, Stockholm.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, Klarabergsgatan 48,
Stockholm 6.

Upplýsningsavdelning.

Platsförmedlingsavdelning.

Allm. Tel. 48 50, Rikstel. 27 62, Allm. Tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyråer.

i **Stockholm:** Tunnelgatan 25. Allm. Tel. 82 11, Rikstel. 68 98.

i **Göteborg:** N. Fogelbergsgatan 5. Rikstel. 61 87.

COLLAN-OLJAN,

världens förnämsta läderpre-servativ, gör skodonen *absolut vattentäta* och *minst dubbelt varaktiga*. Finnes öfverallt å 0:75 och 1:25 per flaska.

A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN,
T. OLSEN, Stockholm.

23

Kvinnliga juridiska byrå

Wallingatan 12.

Allm. tel. 18336.

Kontorstid: 10—3.

Utför alla slags juridiska uppdrag.

26

Önskar Ni Eder

en symaskin, som ger en *särskildt vacker söm* vare sig Ni syr i det tunnaste siden eller de gröfsta kapp-tyger, bör Ni köpa

Central Bobbin Symaskin,

ty dessa maskiner hafva genom sin öf-verlägsna konstruktion, sin mångsidiga användning och öfriga framstående egen-skaper blifvit så omtyckta, att de under de få år de varit i marknaden, trots sitt något högre pris erhållit en verkligt storartad spridning, det bästa beviset för att en vara är god. CENTRAL-BOBBIN-MASKINEN tillverkas i två storlekar, en mindre för familjer och syateljörer och en större för skrädderier. *OBS! Fördelaktiga betalningsvillkor.*

29

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbe-ten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

24

SCHACKKLITTERATUR

av de främsta svenska
författare erhålles från

F. ENGLUNDS FÖRLAG
Drottninggatan 40 - Stockholm.

Husqvarna

Symaskiner

äro helt och hållet tillverkade inom landet, kunna i afseende på konstruktion, hållbarhet samt lätt och tyst gång icke blott mäta sig med utan öfverträffa äfven de bästa utländska samt äro oomtvistligen billiga i förhållande till sin kvalitet.

OBS !

*Förmånliga
afbetalningsvillkor.*

F. ENGLUNDS BOKTRYCKERI

Drottninggatan 40
STOCKHOLM

Utför allt slags föreningsstryck.
Smakfullt arbete och facila priser.

Husqvarna

Central Bobbin Symaskiner

utmärka sig genom utom-
ordentligt lätt gång, mycket
stor hastighet, korta nålar,
stor hållbarhet mot slitning
och stor spole. Arbeta där-
för alltid till ägarens be-
lägenhet.

*En svensk symaskin
bör finnas
i hvarje svenskt
hem.*

Andrea Eneroths Handarbetsseminarium

*Af Kungl. Maj:t godkänd, högre lärar-
innekurs. Fullständigaste och grundligaste
handarbetslärarinneutbildning. Anmälning-
ar till ny kurs, som börjar i sept. 1914
mottagas. Prospekt lämnas 12-1 och
skriftligen, Kommendörsgatan 32, 1 tr.
Allm. telefon Östern. 1618. Stockholm.*

39

Innehållsförteckning:

Kvinnorna och statsämbetena. Av *Gulli Petrini*.

Själar och ansikten. III. Maria Vérone. Av *Ellen Kleman*.

Fredrika Bremer som kritiker. Av *K. J.*

Glimtar utifrån.

En kvinna ur 1600-talets lärda värld. Av *Ellen Wester*.

Förnöjsamhetens evolution. Av *Gustava Svanström*.

Notiser från bokvärlden.

Brevväxling.

Hudens vård.

På grund av sin *uppfriskande inverkan* å hudsystemet vinner Salubrin en städse ökad användning vid hudens vård. Särskilt har frottering av kroppen med ett av Salubrin fuktat tygstycke befunnits verksam vid förekommande av *förkylning efter svettning* och till motverkande av *ömhuf* och *värk* efter överansträngning.

Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer. I parti hos Geijer & C:o, Stockholm.

3 d